

Goethe și „Kyldex I“

La Opera din Hamburg a avut loc de curind un spectacol de Nicolas Schöffer, Pierre Henry și Arvin Nikolais, intitulat Kyldex I. Descriindu-se cadrul de desfășurare al acestei reprezentații, se remarcă efectele neobișnuite, obținute datorită diverselor mijloace tehnice: trei sute cincizeci de flash-uri electronice reparate în sală, cincizeci de proiectoare punctiforme, douăzecișicinci de proiectoare cu programare colorată, două stroboscoape, cinci proiectoare de diapozitive, patru proiectoare de film, treizecișicinci de cutii cu efecte luminoase, un sistem de televiziune în circuit închis, o cortină pîlpuitoare echipată cu o mie de becuri cu lumină intermitentă, bombe fumigene, cinci sculpturi geometrice de șase metri și jumătate înălțime, purtînd fiecare câte patruzecișicinci de oglinzi mobile ale căror mișcări în scenă sînt în întregime telecomandate ș.a.

Impresionantă, în acest spectacol, adevărata paradă tehnică, superperfecțiunea aparaturii folosite, numărul covârșitor de mare de instrumente angrenate în acțiunea de învăluire a spectatorului. O reprezentație demnă de progresele vertiginoase înregistrate de știință și tehnică în deceniul al optulea al secolului nostru.

Puțin intimidat de evidența tuturor acestora, răsoiiesc totuși niște fișe. Și mă opresc la două enunțuri, care desigur că nu ne obligă la nimic, cu atât mai mult cu cît ne despart de ele aproximativ optzeci și, respectiv, șaizeci de ani. În 1894, la începuturile Teatrului „L'Oeuvre“, Lugué-Poe declara programatic: „Noi nu vom acorda decît o însemnătate mediocră laturii materiale...“ Mai tîrziu, în 1913, Jacques Copeau recomandă cu multă convingere: „Va trebui să ne ferim înainte de toate de a acorda punerii în scenă materiale (mașinărie, decoruri, accesorii etc) o însemnătate pe care numai epocile de decadență i-au acordat-o“.

Trăim în altă vreme decît Lugué-Poe și Jacques Copeau. Trăim într-o eră a științei, a tehnicii, poate chiar a „tehnotronicii“, cum crede profesorul american Zbigniew Brzezinski, constituind un cuvînt de sinteză din adunarea tehnologiei cu electronica.

Dar oricît am fi de convingși de aceste adevăruri care nu se lasă tăgăduite, oricît am fi de mîndri că ne inserăm printre cetățenii acestui ev, parcă tot am rămîne nedumeriți, în limitele teatrului (modern, nu

tradiționalist, nu desuet), de desfășurarea de forțe tehnice din Kyldex I.

Și nu numai fiindcă acțiunea se petrecea tot în Germania, ne revine în memorie un episod din viața teatrului de mai de demult. Cînd a murit Mieding, mașinistul șef de la Teatrul din Weimar, Goethe a scris un poem îndurerat pe care l-a recitat la înmormîntare o actriță și care începea astfel: „Niciodată nu mi-a lipsit mai mult un om...“

Regretul patetic al lui Goethe aduce un omagiu binemeritat tehnicianului, tehnicii. Dar numai în măsura în care tehnicianul, tehnica, rămîn auxiliarii, auxiliarii foarte folositori ai poeziei.

Înlocuirea poeziei cu tehnica, înlocuirea emoției incandescente cu stroboscoapele, înlocuirea inteligenței febrile cu bombele fumigene se situează categoric în zone dinafara granițelor teatrului.

Respectînd știința, tehnica, nu trebuie nici o clipă ca în artă să ne constituim chinuitoare, nefirești complexe de inferioritate. Tehnica se înobilează în contactul cu poezia, tot așa cum arta privește cu enorm interes, cu admirație, dar nu cu umilință, culturile ameitoare ale științei. Și respectul față de tehnică nu sprostee niciodată în raport invers proporțional cu demnitatea artei.

Nu putem contesta beneficiile considerabile pe care teatrul le dobîndește în raporturile sale strînse cu izbînzile tehnicii în general, cu cele ale tehnicii teatrale în special. Dar numai atîta vreme cît tehnica nu se substituie poeziei, numai atîta vreme cît, în artă, tehnica slujește poezia.

Goethe — una dintre cele mai desăvîrșite încarnări ale poeziei — avea sublima seninătate de un mărturisit recunoștința imensă față de un tehnician care punea în funcțiune mașinăria spectacolului. Unii dintre cei care mobilează scena și sala ca la Kyldex I încep să idolatrizeze mașinăria spectacolului și nu mai au întotdeauna liniștea de a lăsa să se filtreze poezia sublimă printre flash-uri electronice și proiectoare cu programare colorată.

Respectînd și azi, ca Goethe altădată, mașinăria spectacolului, refuzăm în același timp fără nici o ezitare cultul monoteist al tehnicii în teatru. Fîndcă oricît ar fi de ingenioasă și complicată aparatura folosită la Kyldex I sau la alte întreprinderi de același gen, ea rămîne mortificată, inutilă, dacă nu este însuflită în mod natural de pulsul viu al poeziei.